

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Geschichte von Venedig von Heinrich Kretschmayr. Zweiter Band. Die Blüte. Cotha 1920. Friedrich Andreas Perthes A—G.

Ὁ ἀνυπομόνως ἀπὸ μακροῦ ἀναμενόμενος δεῦτερος τόμος τῆς ἱστορίας τῆς Βενετίας τοῦ ἐν Βιέννῃ καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας καὶ διευθυντοῦ τοῦ ἀρχείου Δρ. Ἡρρίκου Kretschmayr ἐξεδόθη ἤδη πρό τινος. Ὁ δεῦτερος οὗτος τόμος, ὁ περιλαμβάνων τὴν ἱστορίαν τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, δηλαδή τὴν τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, ἔπρεπε νὰ ἐκδοθῆ μετὰ τινὰ ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου, ἐξεδόθη ὅμως μετὰ πάροδον δεκαπέντε ὄλων ἔτων. Τοῦτο ἐγένετο οὐ μόνον ἕνεκα τῆς δυσχερείας τῆς συναθροίσεως καὶ κατεργασίας τοῦ ὕλικού καὶ τῆς ἐπιφορτίσεως τοῦ συγγραφέως δι' ἄλλων καθηκόντων, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν τελευταίων πολεμικῶν γεγονότων, ὡς ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ. Εὐτυχῶς, ὡς ὁ ἴδιος ἀντιφέρει, ἤρχισε ἤδη τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου τόμου, οὕτως ὥστε δύναται τις νὰ ἐλπίσῃ σόντομον τὴν περάτωσιν τοῦ ὅλου ἔργου.

Ὁ δεῦτερος τόμος διαιρεῖται εἰς τρία βιβλία, ὧν ἕκαστον περιλαμβάνει τρία κεφάλαια ὡς ἀκολούθως.

Βιβλίον τέταρτον (σ. 3—175).

- Κεφ. 10 Ἀνατολή καὶ Ἀδρίας (σ. 3—67).
- Κεφ. 11 Πολίτευμα (σ. 68—132).
- Κεφ. 12 Δεισδουσίαι ἰδίου πολιτισμοῦ (σ. 133—175).

Βιβλίον πέμπτον (σ. 179—328).

- Κεφ. 13 Ἀγῶνες διαφραξέως (σ. 179—242).
- Κεφ. 13 Ἡ terraferma (σ. 243—280).
- Κεφ. 15 Ὁ χρυσοῦς αἰὼν. (σ. 281—328).

Βιβλίον ἕκτον (σ. 329—534).

- Κεφ. 16 Πολιτικὴ τῆς χώρας (σ. 331—394).
- Κεφ. 17 Ἡ κρίσις (σ. 395—448).
- Κεφ. 18 Μεταμόρφωσις τοῦ βενετικοῦ δόου (σ. 448—532).

Μετὰ τὰ τρία ταῦτα βιβλία ἔπονται **Παρατηρήσεις** (σ. 535—553), **Διορθώσεις** καὶ **προσθήκαι** (σ. 553—557) καὶ **ὀνομαστικός Πίναξ** τῶν περιεχομένων (σ. 557—561).

Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ τόμῳ ἀκολουθεῖ ὁ συγγραφεὺς τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἣν ἠκολούθησε καὶ ἐν τῷ πρώτῳ. Πανταχοῦ διαφαίνεται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἡ γνώσις τῶν πραγμάτων, ἡ ἐκ τῶν πηγῶν ἀντλούμενη καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐπεξεργασία τῶν πηγῶν, ἡ καθιστῶσα τὸ ἔργον τοῦτο κατ' ἐξοχίαν ἐπιστημονικόν. Ἐν τούτοις οὐδαμῶς προσκλῶπτει τις εἰς ἕτηρὸν ἐπιστημονικὸν ὕψος, ἀλλὰ τὸ κάλλος τοῦ λόγου, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς γνωρίζει κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ μεταχειρίζεται, καθιστᾷ τὸ ἔργον τερπνὸν ἀνάγνωσμα εἰς πάντα καὶ μὴ εἰδικόν. Εἰς πολλὰ μάλιστα μέρη τοῦ ἔργου διαφαίνεται μεγαλοπρεπῆς καὶ καλλιτεχνικὴ περιγραφή συναρπάζουσα τὸν ἀναγνώστην. Τὸ κάλλος οὐδαμῶς τοῦ λόγου οὐδαμῶς διαταράσσει τὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν τοῦ ἔργου. Οὐδαμῶς ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐν τῷ Kretschmayr εὗρέθη ὁ ἀρμόδιος συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῆς Βενετίας καὶ ὅτι διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ τρίτου τούτου ἔργου ἀναπληροῦται κενὸν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ ἀπὸ μακροῦ γενόμενον αἰσθητόν. Εὐχόμεθα ὅπως ταχέως ἐκδοθῆ καὶ ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος τόμος καὶ οὕτω συμπληρωθῆ ἔργον ὅπερ ἄνευ ὑπερβολῆς δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ κλασικόν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

— Ἡ ἱστορική καὶ ἐθνολογική ἐταιρεία ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου δι' ἐγγράφου αὐτῆς ἐξέφρασε πρὸς τὴν χήραν τοῦ ἐκλιπόντος ἐπιστήμονος κ. Ἄνναν Λάμπρου τὰ θερμὰ αὐτῆς συλλυπητήρια, τονίσασα ὅτι ὁ Λάμπρος «ἐπὶ τριάκοντα ὀκτὼ κατὰ σειράν ἔτη ὑπηρετήσῃ τὴν ἐταιρείαν, ὡς ἀντιπρόσωπος, ταμίας, ἔφορος τοῦ ἀρχείου καὶ συντάκτης τοῦ Δελτίου, ἐγένετο δε οὐχὶ ἅπαξ μόνον δωρητὴς τοῦ μουσείου, τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀρχείου τῆς ἐταιρείας, ὑπὲρ ὧν καὶ ἄλλων δωρεᾶς διὰ καταλλήλου ἐνεργείας καὶ τῆς πειστικῆς αὐτοῦ εὐγλωττίας προσείλκυσε» καὶ ὅτι «ὑπῆρξεν ὁ σπουδαιότατος ἀληθῶς τῶν πρωτεργατῶν, εἰς οὓς ὀφείλεται ἡ ἴδρυσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐταιρείας».

— Ὁ φιλολογικὸς σύλλογος Παρνασσὸς δι' ἐγγράφου αὐτοῦ ἐξέφρασε πρὸς τὴν χήραν τοῦ ἐκλιπόντος ἐπιστήμονος κ. Ἄνναν Λάμπρου τὰ θερμὰ αὐτοῦ συλλυπητήρια ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου τοῦ «ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Παρνασσοῦ, τὰ μάλιστα συντελέσαντος διαφοροτρόπως ἐπὶ πεντήκοντα καὶ ἐπέκεινα ἔτη εἰς τὴν σημερινὴν αὐτοῦ περιωπὴν καὶ τιμήσαντος διὰ τῶν διαλέξεών του τὸ βῆμα τοῦ συλλόγου».

— Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος συνελυπήθη διὰ θερμῆς ἐπιστολῆς τὴν χήραν τοῦ ἀειμνήστου ἐπιστήμονος Σπυρίδωνος Λάμπρου, «ὅστις καὶ ἐπίτιμον μέλος αὐτοῦ ἐπὶ μακρὰ ἔτη διετέλεσε».

— Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου πλείστοι τῶν βυζαντιολόγων καὶ τῶν διευθυντῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης συνελυπήθησαν τὴν χήραν τοῦ ἐκλιπόντος ἐπιστήμονος ἐξαίροντες τὸ ἔργον, ὅπερ οὗτος ἐπετέλεσε, καὶ τὸ μέγα καὶ δυσαναπλήρωτον κενόν, ὅπερ κατέλιπεν.

— Τῇ 14 Μαρτίου ἀποφάσει τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου ἐτελέσθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἐπιστημονικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Σπ. Λάμπρου ἐκφωνήσαντος τὸν κατάλληλον λόγον τοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς κ. Ἀνδρέου Σκιαῶ.

— Τῇ 8 Ἀπριλίου ὁ φιλολογικὸς σύλλογος Παρνασσὸς ἐτέλεσε πολιτικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου Σπ. Λάμπρου, ἐκφωνήσαντος

τὸν κατάλληλον λόγον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου.

— Ὁ ἐν Βαρκελώνῃ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀντώνιος Ρούμπιο Λιούκ (*A. Rubió y Lluch*) ἐδημοσίευσε νεκρολογίαν τοῦ Σπ. Λάμπρου ἐν τῷ ἐν Βαρκελώνῃ ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ «*Annales de l'Institut d'Estudis Catalans*» καταλανιστί. Τὴν νεκρολογίαν ταύτην μεταφράσας ἐκ τοῦ καταλανικοῦ εἰς τὸ ἰσπανικὸν ὁ Ρούμπιο ἀπέστειλε πρὸς τὴν κυρίαν Ἄνναν Λάμπρου. Ἐν τῇ νεκρολογίᾳ ταύτῃ μεταξὺ ἄλλων καλεῖ ὁ Ρούμπιο τὸν Λάμπρον «διάσημον ἑλληνα ἱστορικόν, ὅστις ἀναμφιβόλως ὑπερέβαλε τοὺς συγχρόνους ἑλληνας συναδέλφους του». Τὴν νεκρολογίαν ταύτην τοῦ Ρούμπιο μεταφράσας εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὁ κ. Γ. Ν. Μαυράκης ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ **Μέλλου** (ἔτος Γ' ἀριθ. 27—28 Μαρτίου-Ἀπριλίου 1921).

— Ἐν τῷ «*Jahrbuch der Bayerischen Akademie der Wissenschaften*» ὁ καθηγητὴς καὶ γνωστὸς βυζαντιολόγος *Heisenberg* ἐδημοσίευσε νεκρολογίαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Σπ. Λάμπρου, ἐν ἧ ἑξαίρων τὸ ἔργον τοῦ Σπ. Λάμπρου παρατηρεῖ μεταξὺ ἄλλων «Ἡ φιλολογικο-ιστορικὴ ἐπιστήμη στερεῖται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Λάμπρου τοῦ ἐπιφανεστάτου αὐτῆς ἀντιπροσώπου ἐν Ἑλλάδι».

— Ὁ αὐτὸς *Heisenberg* γράφων ἐν τῇ «*Byzantinische Zeitschrift*» περὶ τοῦ Σπ. Λάμπρου παρατηρεῖ μεταξὺ ἄλλων «ὀλίγοι βυζαντιολόγοι περιέλαβον τὸ σύνολον τῶν ἐρευνῶν μετὰ τοιαύτης ἀντιλήψεως, ὀλίγοι ἦσαν τοσοῦτον ἐξωκειωμένοι πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς βιβλιοθήκας ὅσον αὐτός. Οὐδὲ εἰς τῶν κλάδων τῶν βυζαντινῶν ἐρευνῶν ἦτο ξένος πρὸς τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν μόρφωσιν, ὡς ἱστορικὸς δὲ φιλόλογος καὶ ὡς ἱστοριοδίφης, ὡς ἀρχαιολόγος καὶ παλαιογράφος κατέλιπεν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης ἡμῶν οὐκ ἐπιδέστατα ἔργα καὶ ἀειραρίθμους μελέτας. Γλωσσομαθέστατος καὶ μὲ κατεύθυνσιν διεθνήν, ὅσον ὀλίγοι τῶν Ἑλλήνων λογίων, συνετέλεσε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ ἡ Ἑλλὰς τὴν ἐξέχουσαν θέσιν, ἣν κατέχει νῦν εἰς τὰς διεθνεῖς ἐρεῦνας. Εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ πληροῖ ὀλόκληρον περιοδικόν, τὸν «*Νέον Ἑλληνομνήμονα*» μὲ ἰδίας αὐτοῦ ἐργασίας καὶ προεκάλει τὴν ἐκπληξίαν τῶν συνεργατῶν του μὲ τὸν πλοῦτον τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον συνέλεγε ἐξ ὅλων τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ μὲ τὸ πολυσχιδὲς τοῦ ἐπιστημονικοῦ του ἐνδιαφέροντος».

— Ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ ταύτῃ ὁ κ. Γ. Χαριτάκη συνταχθέντος

καταλόγου τῶν ἐκδεδομένων ἔργων καὶ τῶν καταλοίπων τοῦ Σπυρ. Λάμπρου πρὸς τοὺς περὶ τὰς βυζαντινὰς σπουδὰς ἀσχολουμένους καὶ τοὺς διευθυντὰς βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ ἐλήφθησαν πλεῖστα εὐχαριστήρια γράμματα (ὑπὲρ τὰ διακόσια) τῶν διαπρεπεστέρων βυζαντιολόγων καὶ διευθυντῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων ἀπευθυνόμενα πρὸς τὴν κ. Ἄνναν Λάμπρου, ἐν οἷς ἐξαίρεται ἡ συντελεσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐργασία καὶ ἐκφράζεται ἡ εὐχὴ τῆς ἐκδόσεως τῶν καταλοίπων αὐτοῦ.

— Ἐν τῷ περιοδικῷ «*Atene e Roma*» (Ἄρ. 4—6 Ἀπριλίου—Ἰουνίου 1921 σελ. 131 ἐ.) ἀναγινώσκομεν κριτικὴν περὶ τῶν ἔργων τοῦ Σπ. Λάμπρου γραφείσαν ὑπὸ τοῦ *P. E. Ραυολίνι* ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χαριτάκη ἐκδοθέντος καταλόγου τῶν ἔργων καὶ καταλοίπων Σπ. Λάμπρου. Ὁ *Ραυολίνι* ἐξαίρει τὴν σημασίαν τῶν δημοσιευθέντων ἔργων ὡς καὶ τὴν τῶν καταλοίπων τοῦ Σπ. Λάμπρου.

— Συνέστη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Υ. τοῦ πρίγκιπος Νικολάου πρὸς ἔκδοσιν τῶν καταλοίπων τοῦ Σπ. Λάμπρου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φωτίου, Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοκλήτου, Ἄννης Σπ. Λάμπρου, Γεωργίου Μπαλτατζῆ, δημάρχου Ἀθηναίων Γ. Τσόχα, Γεωργίου Στρέϊτ, Μενελάου Σουλτάνη, Ἀνδρέου Σκιᾶ, Νικολάου Ἐξαρχοπούλου, Ἀδ. Ἀδαμαντίου, Φιλ. Γεωργαντᾶ, Κ. Δυοβουνιώτου, Δημ. Μπαλάνου καὶ Γεωρ. Χαριτάκη τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῆς ἐπιτροπῆς.

— Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς πρίγκηψ Νικόλαος ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης συνεδρίας τῆς ἐπιτροπῆς προσεφώνησε τὴν κυρίαν Ἄνναν Λάμπρου ὡς ἀκολούθως·

«Σεβαστὴ, κυρία,

Βαθυτάτην εὐλογοῦμαι συγκίνησιν κληθεὶς παρ' ὑμῶν νὰ προεδρεύσω τῆς τὸ πρῶτον σήμερον συνερχομένης ἐπιτροπῆς πρὸς ἔκδοσιν τῆς ὑπὸ τοῦ πεφιλημένου ἀειμνήστου ὑμῶν συζύγου καταλειφθείσης ἀνεκδότου ἐργασίας.

Ἡ προσγενομένη μοι τιμὴ εἶνε μεγάλη καὶ εὐγνωμονῶ ὑμᾶς ὅτι μοι παρέχεται ἡ εὐκαιρία νὰ προσφέρω καὶ ἐγὼ τὴν ἀσθενεστάτην μου συνδρομὴν εἰς τὸν ὀφειλόμενον φόρον σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, ὅστις τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς παρελθόντος καὶ τοιαύτας καὶ τοσαύτας προσήνεγκεν αὐτῇ πολυτίμους καὶ πολυειδεῖς ὑπηρεσίας.

Λογίζομαι εὐτυχῆς ὅτι βλέπω ἑμαυτὸν περιστοιχιζόμενον ἀπὸ συνεργάτας τόσοι ἀξίους καὶ φιλοπόνους, θαυματὰς καὶ φίλους τοῦ μεταστάντος ἐπιστημονικοῦ γίγαντος, πέποιθα δὲ ὅτι διὰ τῆς πολυτίμου καὶ πεφωτισμένης αὐτῶν ἀρωγῆς θέλει ἀνταποκριθῆ ἢ ἐπιτροπῇ εἰς τὴν ἀνατεθεῖσα αὐτῇ ὑψηλὴν ἐντολήν».

— Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη δι' ὑπουργικῆς ἀποφάσεως ἐκδοθείσης τῇ 30 Ἀπριλίου 1921 καὶ δημοσιευθείσης ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τῆς 6 Μαΐου 1921 (τεύχ. Β' σελ. 157) λαβοῦσα τὴν ἰδέαν συλλογῆς ἐράνων πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον ἔκκλησιν·

« Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ἐκδόσεως τῶν καταλοίπων τοῦ ἀειμνήστου ἱστορικοῦ Σπ. Π. Λάμπρου ποιεῖται ἔκκλησιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἀλλοεθνῆ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα καὶ σωματεῖα, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ φιλομούσους ὅπως ἔλθωσιν ἀρωγοὶ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ Σπυρ. Π. Λάμπρου καταλειφθέντος πλουσίου ἱστορικοῦ ὕλικου.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἔχει τὴν ἐλπίδα ὅτι οὐδένα θέλει ἀφίσει ἀσυγκίνητον ἢ παροῦσα τῆς ἔκκλησις καὶ ὅτι πάντες οἱ δυνάμενοι θέλοιν συνδράμει τὸ ἔργον δι' εἴτε ἐφάπαξ εἴτε περιοδικῶς παρεχομένων χρηματικῶν παροχῶν.

Ἡ ἐκδοσις τῶν ἀνεκδότων τοῦ Σπυρ. Λάμπρου, θέλει ἀποτελέσει σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν σύγχρονον πνευματικὴν κίνησιν καὶ εἶνε ζήτημα τιμῆς διὰ τὴν ἑλληνικὴν φιλομουσίαν ὅπως μὴ ἀπολεσθῆ ἢ πολύτιμος αὕτη ἐργασία».

— Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκδόσεως τῶν καταλοίπων Σπ. Λάμπρου ἀνέβηκεν εἰς τὸν κ. Γ. Χαριτάκη, ὅπως ἐκδώσῃ τύποις ἔκθεσιν, ἐν ἣ νὰ ἐκτίθενται λεπτομερέστερον τὰ ἀφορῶντα τὰ κατάλοιπα καὶ παρέχωνται γενικαὶ περὶ αὐτῶν εἰδήσεις. Ἡ ἔκθεσις αὕτη μετὰ τῆς ἐκκλήσεως τῆς ἐπιτροπῆς τυπωθεῖσα ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Γ. Χαριτάκη. Τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου» ἀπεστάλη πρὸς πλείστους ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐνδιαφερομένων περὶ τοῦ ἔργου τῆς ἐπιτροπῆς, ἀποστέλλεται δὲ καὶ παντὶ τῷ αἰτοῦντι.

— Ὁ γνωστὸς ἐπιστήμων Θεόδωρος *Wiegand* γράφων πρὸς τὴν κ. Λάμπρου καὶ εὐχαριστῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ τελευταίου τόμου τοῦ Ἑλληνομνήμονος παρατηρεῖ μεταξὺ ἄλλων «Παρ' ἡμῖν ἐν Γερμανίᾳ, τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Λάμπρου θὰ τιμᾶται πάντοτε, διότι ἡμεῖς ἀναγνωρίζομεν ἐν αὐτῷ τὸν μέγιστον ἱστοριοδίφην τῆς

νάας Ἑλλάδος. Εἶθε τὸ ἱερόν πῦρ, ὅπερ κατεῖχε τὴν ψυχὴν του, νὰ ἐξακολουθῇ καίον ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαθητῶν του ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος».

— Ὁ πρίγκηψ Νικόλαος, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως, ὁμιλήσας κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς προέτεινε νὰ τεθῇ ὡς βάσις τοῦ προγράματος τῶν ἐορτῶν τὸ ὑπὸ τοῦ Σ. Λάμπρου ὡς ὑπουργοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸ 1916 καταρτισθέν νομοθετικὸν διάταγμα περὶ ἐορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος μετὰ τῆς εἰσηγητικῆς αὐτοῦ ἐκθέσεως (πρβλ. Ν. Ἑλληνομν. τομ. ΙΓ' τεύχ. Δ' σελ. 484 ἐ.). Ἴδου κατὰ λέξιν οἱ λόγοι τοῦ Πρίγκηπος: «Ὁ ἀοιδίμος Σπ. Λάμπρος, πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ὑπουργὸς ἐπι τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, εἰσηγούμενος ἐν ἔτει 1916 τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς πρὸς ἐορτασμὸν τῆς ἑκατονταετηρίδος, συνώδευσε τὴν ὑποβολὴν τοῦ ἐπι τούτῳ Β. Δ. δι' εἰδικῆς ἐκθέσεως. Ἐπειδὴ ἀφ' ἐνὸς ἡ πρωτοβουλία τοῦ πανηγυρικοῦ ἐορτασμοῦ τῆς ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας ὑπῆρξεν ἔμπνευσις τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου ἀνδρὸς καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἑτέρου ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει προβλέπονται σχεδὸν πάντα τὰ ἀντικείμενα ἐορτασμοῦ, ἅτινα δύναται ὅπωςδῆποτε νὰ ἀποτελέσωσι τὰς θεμελιώδεις βάσεις τοῦ προγράματος τῶν ἐορτῶν, νομίζω λυσιτελεῖς νὰ ὑπευθυμίσω ὑμῖν σήμερον τὴν ἐκθεσιν ταύτην». Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως ταύτης προσέθηκεν ὁ Πρίγκηψ: «Ἐννοεῖται ὅτι ἡ νῦν καταρτισθεῖσα κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἔχουσα ὑπ' ὄψει τῆς τῆς εἰσηγητικῆς ταύτης ἐκθέσεως τοῦ ἀοιδίμου Λάμπρου εἶναι ἐλευθέρως νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐορτασμοῦ πᾶν ὅ,τι ἤθελε κρίνῃ ὡς δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ».

— Ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἀναπτύσσων ὁ πρίγκηψ τὰ τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος παρετήρησε μεταξὺ τῶν ἄλλων: «Τὴν ἰδιαιτέραν προσοχὴν τῆς ἐπιτροπῆς πρέπει νὰ ἐπισύρῃ καὶ ἡ ἔκδοσις ἱστορικῶν καὶ ἐπιστήμονικῶν μελετῶν. Εἶμαι δὲ εὐτυχῆς δυνάμενος νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι τὸν παρελθόντα μῆνα καὶ κατόπι ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας τῆς σεβαστῆς κυρίας Σπ. Λάμπρου κατηρτίσθη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, ἣτις ἀνέλαβε τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου αὐτῆς συζύγου καταλειφθεῖσαν ἀνέκδοτον μνημειώδη ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν, ἐν ἣ εὔρηται καὶ σύγγραμμα ὁλομέλεις, σὺντινος ἀκριβῶς ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ ἐμελέτα τὴν δημοσίευσιν

ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος. Ὁ τίτλος τοῦ ἔργου εἶνε: «Αἱ ἱστορικαὶ μελέται ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς Παλιγγενεσίας μετὰ εἰσαγωγῆς περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἱστορημάτων ἐπὶ Τουρκοκρατίας», ἐκτίθεται δ' ἐν αὐτῷ ὀλόκληρος ἢ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐπο τὴν εὐρυτέραν αὐτῆς ἔννοιαν ἐπιστημονικῆ δρᾶσις τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ εἰρημένη ἐπιτροπὴ, ἣς ἔχω τὴν τιμὴν νὰ προΐσταμαι, ἐλπίζω νὰ δυνηθῆ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντὸς τοῦ ἔτους καὶ ἐπὶ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐθνικῆς πανηγύρεως δημοσίευσιν τοῦ πολυτίμου τούτου χειρογράφου».

— Τῇ 23 Ἰουλίου συμπληρωθείσης διαιτίας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ παιδίου Σπ. Λάμπρου ἐτελέσθη ὑπὸ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐν τῷ ἱ. νεκροταφείῳ ἐπιμνημόσυνος δέησις.

— Τῇ ἀποφάσει τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου κατόπιν προτάσεως τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων κ. Τσόχα θέλει ἀνεγερθῆ εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τάφον τοῦ Σπ. Λάμπρου ἐπιτύμβιος στήλη δαπάναις τοῦ Δήμου Ἀθηναίων. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς στήλης ἀνετέθη εἰς τοῦ καθηγητὴν τοῦ Πολυτεχνείου κ. Θωμόπουλον.

— Ἡ κυρία Ἄννα Λάμπρου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει διαιτίας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου τῆς προεκήρυξε διαγωνισμόν μὲ χιλιοδραχμον βραβεῖον πρὸς συγγραφὴν σχολικοῦ ποιήματος ἐξυμνοῦντος τὰς εὐφροσύνας ἐθνικῆς μας νίκας. Πρὸς τοῦτο ἀπηύθυνε πρὸς τὴν διευθυντὴν τῆς ἐνταῦθα ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Πρωτεύουσα» ἐπιστολὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ φύλλῳ αὐτῆς τῆς 23 Ἰουλίου καὶ ἔχουσαν ὡς ἀκαλούθως:

Φίλε Κύριε Διευθυντά,

Σήμερον συμπληροῦται διαιτία ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐν μέσῳ μεγάλων ἐσθιασμοῦν ἀπώλεσα τὸν προσφιλέ μου σύζυγον. Ἐπιθυμοῦσα, εἰ δυνατόν, νὰ συνδεθῆ ἡ μνήμη αὐτοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὰ εὐδοξα κατορθώματα τοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Στρατηλάτου Βασιλέως μας νεκροῦ στρατοῦ, τὰ ὅποια δὲν ηὐτύχησε νὰ ὑμνήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὰ τοσοῦτον ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπηθέντα καλὰ γράμματα, προκηρύσσω διαγώνισμα μὲ χιλιοδραχμον βραβεῖον πρὸς συγγραφὴν σχολικοῦ ποιήματος ἐξυμνοῦντος τὰς εὐφροσύνας ἐθνικῆς μας νίκας καὶ παρακαλῶ ὅπως εὐαρεστηθῆτε ν' ἀναγγείλητε τοῦτο ἐμὶ τῆς ἐφημερίδος σας. Τῆς ἐπιτροπῆς ἢ ὅποια θὰ κρίνη τὰ ὑποβλητέα ποιήματα θὰ προεδρεύσῃ ἡ Α. Β. Ὑψηλότης ὁ πρίγκηψ Νι-

κόλαος ὅστις εὐγενῶς ἀπεδέχθη τοῦτο, αἱ δὲ σχετικαὶ λεπτομέρειαι θὰ καθορισθοῦν ἴμα τῇ ἐπανόδῳ τῆς Α. Ἐψηλότητος.

Τὰ σχολικὰ ποιήματα προσείλκυσαν πάντοτε ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀειμνήστου συζύγου μου, ὁ ὁποῖος ἀπέδιδεν ἰδιαίτεραν σπουδαιότητα εἰς τὸ μέσον αὐτὸ τῆς πατριωτικῆς μορφώσεως τῶν παιδίων καὶ δὲν νομίζω ὅτι θὰ θεωρηθῇ περιττὴ ἢ παράθεσις σχετικῆς περικοπῆς ἐκ τοῦ ἀρθροῦ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου «Ἡ Πατρίς ἐν τῷ Σχολικῷ ἄσματι» (Ἄλογα καὶ Ἄρθρα σ. 667 καὶ ἐ.) ἐχούσης ὡς ἑξῆς·

»Τὰ περὶ πατρίδος σχολικὰ ἄσματα δὲν πρέπει νὰ εἶνε πατριωτικά καὶ μεγαλογραφία, πρέπει νὰ εἶναι μικρὰ εἰδύλλια. Ἡ Πατρίς ἐν τῇ γενετείρᾳ, ἢ γενέτειρα ἐν τῷ πατρικῷ Οἴκῳ, αἱ θῆκαι τῶν προγόνων ὑπονοοῦμεναι διὰ τῶν τάφων τῶν πατέρων, ἢ φωνῆ τῶν νεκρῶν ἀπηχοῦσα δίκην φωνῆς ζώντων, οἱ ἀόρατοι ὑπόδουλοι εἰκονιζόμενοι ὡς ὄρατοὶ ἀδελφοί, αἱ μακρὰν ἀλύτρωτοι ἑλληνικαὶ πατρίδες ἀντικατοπτριζόμεναι ἐν τῇ πρὸ ὀφθαλμῶν εἰκόνι τοῦ ἐλευθέρου ἐδάφους, τὸ χθὲς παρουσιαζόμενον ὡς σήμερον, τὸ μέλλον εἰκονιζόμενον ὡς ἐνεστῶς, τοιαύτη ἔστω ἡ ἐπιβολὴ τοῦ πατριωτικοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ σχολείῳ. Ἡ θυσία πρέπει νὰ ἐπέχη τὸν τόπον κοινῆς στραγῆς, ἢ ὑποχρέωσις πρέπει νὰ λαμβάνη χροιάν ἀσχολίας ἐθάδος καὶ εὐκόλου, τὸ ἔκτακτον πρέπει νὰ προσλαμβάνη τὸν τύπον τακτικοῦ καὶ φυσικοῦ. Οὐδὲ προσήκουσιν εἰς τὴν παιδικὴν φαντασίαν μεγάλαι ἱστορικαὶ πωακογραφίαι μαχῶν πολυνέκρων, ἀλλ' ἐπεισῦδια μικρῶν ἀγώνων ἐκπροσωποῦντων τοὺς μεγάλους, μονομαχία ἐν μικρῷ πλαισίῳ ἀντὶ συνθέσεων γιγαντιαίων».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Ἰουλίου 1921

Μετὰ πάσης τιμῆς

Ἄννα Σπυρίδωνος Λάμπρου

